

AXELS HISTORISKA MYSTERIER

Den försvunna staven

Jenny Edvardsson
Filippo Vanzo

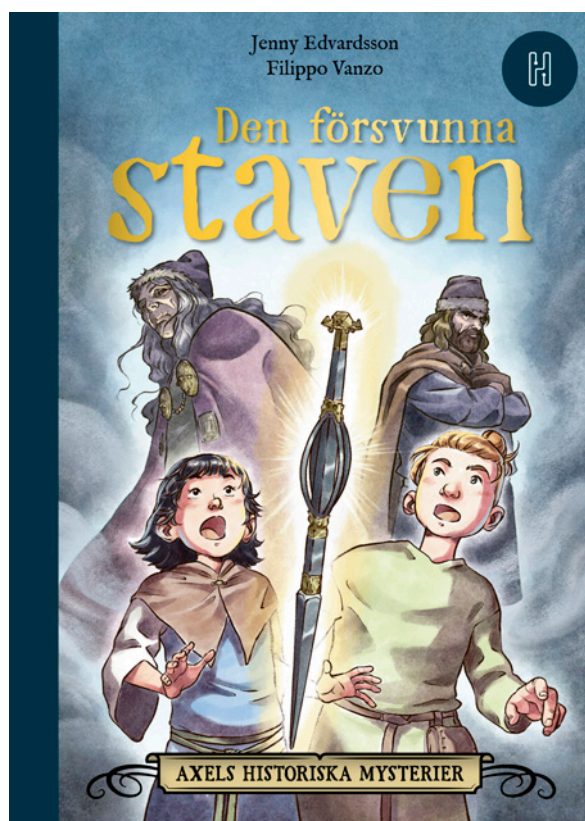
Handledning

Välkommen till denna handledning!

Jag som skrivit den heter Jenny Edvardsson och jag är författare till boken *Den försvunna staven*. I handledningen får du tips och idéer kring hur du kan arbeta med boken i din undervisning. Du får förslag på vad du kan göra före, under och efter läsningen. Alla förslag är kopplade till det centrala innehållet i historia, svenska och svenska som andraspråk så som det är inskrivet i de nya kursplanerna för 2022 (Lgr22). Tänkt målgrupp är elever i årskurs 1-3.

Jag hoppas att du får mycket glädje av både boken och handledningen och att du fortsätter arbeta med skönlitterära böcker i din undervisning!

Jenny Edvardsson, lärare och författare

Boken

Det är yngre järnålder i en liten by någonstans i Sverige. En völva vaknar på morgonen och kan inte hitta sin heliga stav. Hon blir både rasande och orolig. Utan den kan hon nämligen inte spå om framtiden. Barnen Loke och Embla bestämmer sig för att börja gräva i mysteriet. Kan de hitta tjuven och hjälpa völvan?

Den försvunna staven är första delen i *Axels historiska mysterier* som är en rikt illustrerad serie där historisk fakta kombineras med spänning. Perfekt för den vetgiriga nybörjarläsaren!

Författaren

Jenny Edvardsson bor i Kristianstad och är författare samt utbildad lärare i svenska, historia och svenska som andraspråk inom SFI. Hon har lång erfarenhet av skolans värld både som lärare och skolledare. Numera arbetar hon som lärarutbildare vid Högskolan Kristianstad. Jenny har skrivit flera böcker, främst handböcker om litteratur och läsning men också läromedel i svenska samt lärarhandledningar till barn- och ungdomsböcker.

Illustratören

Filippo Vanzo är född och uppvuxen i Italien, och numera verkar han i Stockholm som frilansande illustratör. Han arbetar med både barnböcker, kartor, samt natur- och historisk illustration för flera olika branscher. Hans illustrationer efterfrågas i skön- och facklitteratur, i roll- och brädspel, på museum och hos myndigheter.

Lgr22

Här får du exempel på vilka delar av det centrala innehållet som boken *Den försvunna staven* passar till.

Centralt innehåll i Historia 1-3

Att leva tillsammans

- ▶ Skildringar av människors levnadsvillkor förr i tiden, till exempel i barnlitteratur, sånger och filmer. Minnen berättade av människor som lever nu.

Att leva i världen

- ▶ Norden befolkas. Människors levnadsvillkor under nordisk stenålder, bronsålder och järnålder.
- ▶ Berättelser i antik och nordisk mytologi samt i samisk religion.

Att undersöka verkligheten

- ▶ Metoder för att söka information, till exempel textläsning, intervjuer och observationer. Samtal om olika källors användbarhet och tillförlitlighet.
- ▶ Tidslinjer och tidsbegreppen dåtid, nutid och framtid.

Centralt innehåll i Svenska 1-3

Läsa och skriva

- ▶ Gemensam och enskild läsning. Sambandet mellan ljud och bokstav. Strategier för att avkoda, förstå och tolka ord, begrepp och texter.
- ▶ Att återge delar av innehållet i olika texter samt resonera om budskap i texterna och jämföra med egna erfarenheter.
- ▶ Gemensamt och enskilt skrivande. Strategier för att skriva ord, meningar och olika typer av texter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord och bild samspelar, såväl med som utan digitala verktyg.

Tala, lyssna och samtala

- ▶ Strukturerade samtal. Att berätta om vardagliga händelser samt att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Att lyssna, ställa frågor och ge kommentarer.
- ▶ Att lyssna aktivt och återberätta viktiga delar av ett innehåll.
- ▶ Att ge och ta emot muntliga instruktioner.
- ▶ Muntliga presentationer och muntligt berättande. Föremål, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel som kan stödja presentationer.

Texter

- ▶ Skönlitteratur för barn från olika tider och skilda delar av världen. Sånger, muntligt berättande, bilderböcker, kapitelböcker, lyrik, dramatik, sagor och myter. Texter som belyser människors upplevelser och erfarenheter.
- ▶ Berättande texters budskap, uppbyggnad och innehåll. Hur en berättande text kan organiseras med inledning, händelseförlopp och avslutning samt personbeskrivningar.
- ▶ Texter som kombinerar ord och bild samt texter i digitala miljöer för barn.

Språkbruk

- ▶ Ord och begrepp för att på ett varierat sätt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.

Informationssökning och källkritik

- ▶ Informationssökning i böcker, tidskrifter och på webbplatser för barn samt i söktjänster på internet.

Centralt innehåll i Svenska som andraspråk 1-3

Läsa och skriva

- ▶ Gemensam och enskild läsning. Lärelaterade aktiviteter och strategier för att förstå, avkoda och tolka ord, begrepp och texter.
- ▶ Att återge delar av innehållet i olika texter samt resonera om budskap i texterna och jämföra med egna erfarenheter.
- ▶ Gemensamt och enskilt skrivande. Strategier för att skriva ord, meningar och olika typer av texter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord och bild samspelar, såväl med som utan digitala verktyg.

Tala, lyssna och samtala

- ▶ Strategier för att lyssna, förstå och muntligt göra sig förstådd i situationer när det egna svenska språket inte räcker till, exempelvis att be om förtydliganden, förklara och använda olika språk som resurs.
- ▶ Strukturerade samtal. Att berätta om vardagliga händelser samt att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Att lyssna, ställa frågor och ge kommentarer. Fraser och uttryck samt ords värdeladdning.
- ▶ Att lyssna aktivt och återberätta viktiga delar av ett innehåll.
- ▶ Att ge och ta emot muntliga instruktioner.
- ▶ Muntliga presentationer och muntligt berättande. Föremål, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel som kan stödja presentationer.

Texter

- ▶ Skönlitteratur för barn från olika tider och skilda delar av världen. Sånger, muntligt berättande, bilderböcker, kapitelböcker, lyrik, dramatik, sagor och myter. Texter som belyser människors upplevelser och erfarenheter.
- ▶ Berättande texters budskap, uppbyggnad och innehåll. Hur en berättande text kan organiseras med inledning, händelseförlopp och avslutning samt utbyggnad med enkla miljö- och personbeskrivningar. Texternas ord och uttryck.
- ▶ Texter som kombinerar ord och bild samt texter i digitala miljöer för barn.

Språkbruk

- ▶ Ord och begrepp för att på ett varierat sätt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.

Informationssökning och källkritik

- ▶ Informationssökning i böcker, tidskrifter och på webbplatser för barn samt i söktjänster på internet.

Tips och idéer på hur du kan arbeta med boken

Inför läsningen

Här får du olika förslag på hur du kan presentera boken. Du kan kombinera flera av förslagen eller välja ut ett av dem.

Förslag 1: Undersök bokomslaget

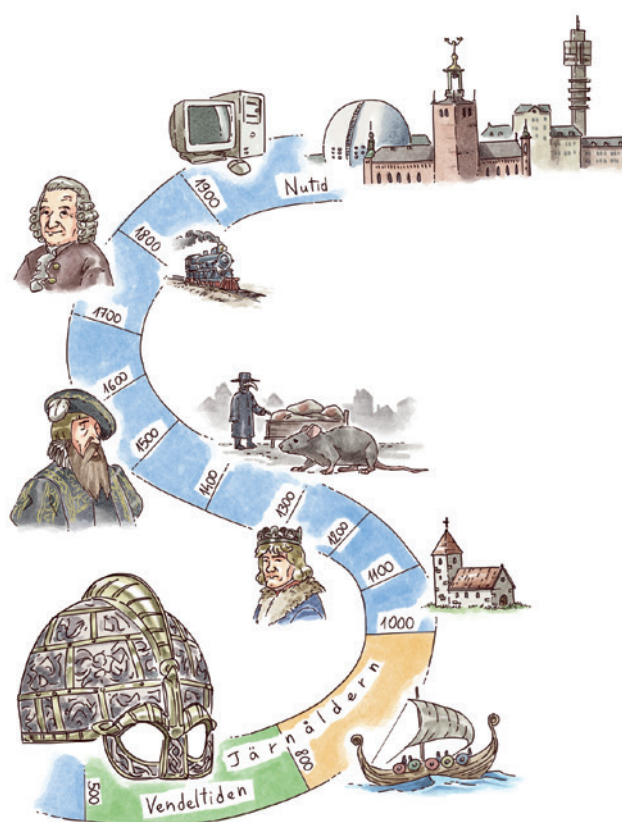
- ▶ Vad ser du på omslagsbilden?
- ▶ Vilka känslor är det som uttrycks i bilden?
- ▶ Vad kan boken handla om? Vilka ledtrådar får du från bilden?

Förslag 2: Läs bokens baksidestext

- ▶ Vilka ledtrådar får man av den?
- ▶ Vad kommer boken att handla om?
- ▶ Kan man utifrån baksidestexten förstå vilka personer det är som syns på omslagsbilden?

Förslag 3: Sätt in boken i en historisk kontext

Ta hjälp av tidslinjen som finns i boken för att tydliggöra att handlingen till största del utspelar sig under järnåldern. Berätta gärna om vad som kännetecknar järnåldern.

Tips inför läsningen!

Många böcker för nybörjare har en enkel, kronologisk, handling. *Den försvunna staven* innehåller däremot en ramberättelse (inledningen och avslutningen är förlagd till nutid och utgör en ram för berättelsen). Själva "berättelsen" utspelar sig sedan under järnåldern. Detta sätt att berätta kan vara en utmaning för elever och något som man kan behöva gå igenom och visa inför läsningen.

Tips inför läsningen!

Boken kan vara utmanande då den handlar om en historisk tid och innehåller historiska begrepp. Gå gärna igenom de fetmarkerade orden, som finns i den löpande texten och som också återfinns i ordlistan på sidorna 4–7, före läsningen. Uppmana eleverna att skriva upp andra ord som de tycker är kluriga eller svåra. Dessa ord kan eleverna sedan få skapa egna ordlistor till.

Under läsningen

Högläs *Den försvunna staven* eller låt eleverna läsa boken i par eller på egen hand. Stanna då och då upp för att se vad eleverna tänker om bokens handling. Ta exempelvis hjälp av de frågor som presenteras nedan. Här finns frågor till bokens alla kapitel men också frågor som du kan utgå ifrån för att samtala om illustrationerna.

Frågor till bokens alla kapitel

Kapitel Hemma hos Axel

1. Vilka är Viggo och Axel?
2. Varför är Viggo hos Axel?
3. Vad arbetar Axel som?
4. Vad är det Axel har med sig hem från sitt arbete?

Kapitel Loke och Embla

1. Vilka är Loke och Embla?
2. Vad gör en storbonde?
3. Loke är lite rädd för sin farbror. Hur ser man det i texten och på bilden på sidan 17?
4. Vad är en fibula för något?

Kapitel Dags att arbeta

1. Vad är en träl?
2. Varför tycker Loke att det är fel av Embla att säga "Ibland känner jag mig som en träl." (sidan 22)?
3. Vad är en völva? Ta gärna hjälp av ordlistan på sidorna 4–7.
4. Loke och Embla måste hjälpa till på gården. Brukar du få hjälpa till hemma? Vad får du då göra?

Kapitel Völvans spådom

1. Varför går storbonden till völvan?
2. Varför är folk i byn rädda för völvan?
3. Vad är sejda för något?.
4. Hur går det till när völvan sejdar?
5. Vad är det völvan säger till storbonden?
6. Vem tror du det är som smyger på bilden på sidan 30?

Kapitel Staven är försvunnen

1. Vem tror du det är som tagit staven?
2. Vad innebär att staven är helig?

Kapitel På tjuvjakt

1. Embla och Loke har bestämt sig för att hjälpa völvan hitta staven. Vilka ledtrådar får de fram?
2. Vem tror du nu har tagit staven?

Kapitel En ny ledare

1. Hur syns det i texten att farbrodern är arg?
2. Embla vet vem som tagit staven och också var staven finns. Var hittar hon staven?
3. Vem blir byns nya ledare?
4. Vad tycker de som bor i byn om den nya ledaren?

Kapitel Tillbaka hos Axel

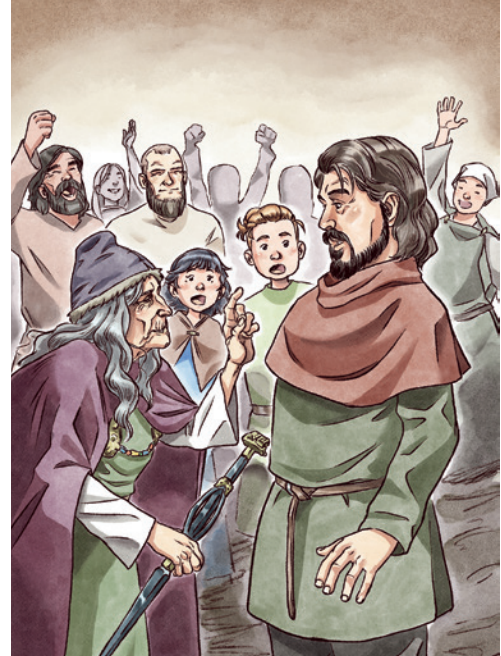
1. Viggo blir orolig av att Axel tagit staven. Vad är det som gör att Viggo blir orolig?
2. Vem tror du det är som sträcker sig efter staven på bilden på sidan 55?

Samtala om bokens bilder

I boken finns många illustrationer. Stanna upp vid dem och samtala om vad som syns (och kanske inte syns) på de olika bilderna. Låt också eleverna fundera över vad de får reda på om järnåldern genom illustrationerna. Utgå exempelvis från följande frågor:

- ▶ Vilka känslor skapar bilderna?
- ▶ Vilka tankar väcker bilderna?
- ▶ Vad är det som händer i bilderna?
- ▶ Ger bilderna ledtrådar till berättelsen?
- ▶ Visar bilderna saker som inte skrivs ut i texten?
- ▶ Vad får man veta om de olika personerna när man undersöker bilderna?
- ▶ Vad får du reda på om järnåldern genom bilderna?

Eleverna kan arbeta parvis eller i smågrupper och sedan kan parens eller gruppernas tankar följas upp i helklass.

Efter läsningen

När boken är utläst kan den på olika sätt följas upp. Här kommer förslag på några aktiviteter som du kan göra med dina elever.

Skriftlig sammanfattning

Vad har eleverna lärt sig om järnåldern genom att läsa boken? Låt dem sammanfatta genom att skriva egna meningar. Stötta med "börjor", alltså inledningar på meningar, om eleverna har svårt att komma igång. Ta gärna också stöd i den ordlista som finns på de inledande sidorna i boken.

Samtala om boken

Utgå från elevernas läsning av berättelsen. Vad är det som de har reagerat på under sin läsning? Låt dem få fundera och ta hjälp av dessa frågor:

- ▶ Vad gillade du i boken?
- ▶ Vad gillade du inte i boken?
- ▶ Fanns det något i boken som var svårt att förstå?
- ▶ Fanns det något som upprepade sig i berättelsen?
- ▶ Vilken av bokens karaktärer skulle du vilja vara?
- ▶ *Den försvunna staven* är en berättande text (skönlitteratur). Hur ser eller vet du det? Finns det något i boken som gör att du också kan se andra texttyper än berättande text i den?
- ▶ Hur skiljer sig Emblas och Lokes liv från Viggos? Och hur skiljer sig Emblas och Lokes liv från ditt eget? Vilka är de största likheterna och skillnaderna?
- ▶ Vad har du fått reda på om samhället under järnåldern (exempelvis hur man levde, vad man gjorde, hur man bodde...) genom boken?

Öva personbeskrivningar

Att kunna beskriva är viktigt och i denna övning får eleverna träna sig i att beskriva personer. De får utgå från en av personerna i boken och därefter beskriva sig själva. Börja med att gå igenom de två begreppen utseende och egenskaper. Utseende handlar exempelvis om ögon- och hårfärg, frisyra, längd, kläder och kroppsform. Egenskaper handlar om hur någon är exempelvis glad, arg, ivrig, trött, tuff eller orolig.

Låt eleverna därefter välja en av personerna i boken och beskriva hen. Stötta med börjor, alltså inledningar på meningar, och uppmana eleverna att leta ledtrådar både i bokens text och illustrationer.

I nästa steg kan eleverna få beskriva sig själva. Låt dem börja med att ta en bild av sig själva eller rita en bild av sig själva. Under bilden beskriver de sedan sitt utseende och sina egenskaper.

Elevernas beskrivningar av sig själva kan få bli en utställning som sätts upp i klassrummet.

Informationssökning och muntlig presentation

Vad om järnåldern vill eleverna fördjupa sig i och lära sig mer om? Utgå från deras intresse och träna informationssökning, både i bok och digitalt. Ta gärna hjälp av skolans bibliotekarie. Kanske kan också mallen nedan vara en hjälp när eleverna ska fundera över vad de vill fördjupa sig i.

Detta ämne vill jag lära mig mer om	Detta vet jag redan om ämnet	Dessa frågor ska hjälpa mig få mer kunskap om ämnet

Låt eleverna samla fakta, i mindre grupp, parvis eller individuellt. När de har hittat tillräckligt med fakta kan de få presentera den muntligt för sina klasskompisar. Gå igenom vad man ska tänka på vid en muntlig presentation och hur man kan ta hjälp av ett bildspel. Låt därefter eleverna ta fram bildspel som ett stöd för sin presentation och avsluta med att eleverna får hålla sina redovisningar för varandra.

Tips efter läsningen! Besök ett museum

Många museum har utställningar om svensk historia och svensk forntid. Ta reda på om det finns ett museum nära dig. Boka ett besök, gärna med en museipedagog. Genom besöket kan eleverna fördjupa sina kunskaper om svensk järnålder.

Finns inte ett museum i närheten kan man ta hjälp av Historiska museets digitaliserade material, <https://historiska.se/utställningar/forntider/>

Förmågor

- ▶ Att läsa och skriva svenska.
- ▶ Att tala, samtala, läsa, lyssna på och förstå svenska i olika sammanhang.
- ▶ Att anpassa språket till olika mottagare och situationer.

Boken

Beskrivning av boken.

Författaren

Beskrivning av författaren.

Inför läsningen

Tips till handledaren.

